

Súsanna Dam, formaður í Skuldarafelagnum:

Hvat nyttar tað at bankarnir liva um alt annað doyrt

Súsanna Dam er nýtt andlit í fjølmíðlunum, tó at hon í bløðunum seinastu árin hevur gjørt vart við óheppnu gondina í peningastovnunum. Seinast hevur hon verið við til at stovna Skuldarafelagið.

Súsanna Dam skrivaði sjónarmið í Sosialinum um management-mentanina í 1986, og sipaði til "gulldreingirnir" innan bankaheimin, sum vóru sendir á kostnaðarmiklar skúlar, og komu heimaftur, pára samvitskuleysir. Hesir vóru samstundis teir, sum skuldu ráðgeva vinnulívi og privatfólki í peningamálum.

Hetta var áðrenn vanlig fólk vistu um gongdina í peningaheiminum, og hvørjar avleiðingar tað kundi fáa fyrri samfelagið.

Súsanna Dam er 49 ára gomul, og búði barnaárin á Sanatoríum í Hoydølum, har pápi hennara var portørur. Tað er har Studentaskúlin nú er.

28. juni 1961 fekk hon realskúlaprógv, og longu 1. juli fór hon í læru í Føroya Banka, har hon var til 1985, tá hon segði upp.

Gulldreingirnir

Hon fekk bjóðað arbeiði í Fossbankanum, og hevur verið har síðani. Súsanna Dam sat í bygdaráðnum á Argjum í 1978 til '84. Hon eigur fyra dætur.

- Vísti tú, tá tú skrivaði

Súsanna Dam, formaður í Skuldarafelagnum: - Fyrsta treytni fyrri, at tað skal gerast liviligt her á landi er, at vit skapa fólk umstøðir til mat, klæðir, hús og heim

ístaðin fyrri.

- Eg hevði tó roknað við, at hetta óskilið bert fór at siggjast aftur í Føroya Banka. Og kortini, hesin stovnur er so stórir partur av heildini í Føroyum, at tað sigur seg sjálvt, at hann eisini smittaði hinar peningastovnarnar. Tað er so lætt at siga nú.

- Hevði tað búið um núverandi støðu, um myndugleikarnir høvdu lurtað eftir tær?

- Tað hevði kanska verið ein møguleiki fyrri, at skilið ikki gjørdist so ringt sum nú.

- Hvat er tað, sum fær teg at seta spurnarkekin við galdandi lógir, og biður fólk gevast at gjalda láni?

- Lat meg siga beinanvegin, at eg ella Skuldarafelagið ikki heitir á øll fólk um at gevast at gjalda.

Ikki bróta lóg

- Tey, sum hava arbeiði og ráð at gjalda, skulu fram eftir gera tað. Tey hava tikið lán, skriva undir at halda sínar skyldur, og tað skulu tey eisini sambært lógnum.

- Tað er ikki móti lógini at nokta at gjalda láni aftanfyrir 500.000 krónur, tí bankarnir hava fingið peningin. Vit hava lænt bankunum 3 mia. krónur, sum Bankaefirlitið ætlaði til lán í sethúsum, og sum vit gjalda aftur um skattin.

- Spurningurin er, hvussu stór hol hava verið í bankunum, og hvat hesin peningur er farin til, tá einki er eftir til sethúsagjafir.

- Nú eru umstøðurnar so nógv broyttar og fólk hava ikki ráð at gjalda. Tað var hetta bankaefirlitið vildi bota um, við at niðurskriva sethúsavirðið.

- Hvar skulu fólk fara, sum verða sett út á gøtuna? Tað almenna hevur einki at geva fólk at búgva í, og tí hava fólk ikki tak yvir høvðið, um tey missa húsin. Tað kann heldur ikki vera rætt, at koyra fólk, sum eru komin í ófæri av kreppuni, av landinum.

Bert pláss fyri fáum

- Vit hava eisini hoyrt fólk í bankunum og politkarar siga, at tað bert er pláss fyrri 30.000 fólkum her á landi.

- Hvørjum tærni tað, um so nógv fólk flyta. Er tað ikki eisini áhugamál hjá bankum og myndugleikum, at vit ikki gerast alt ov fá, sum kunnu færa samfelagið víðari?

- Verða færri føroyingar eftir í Føroyum, er tað hugsandi, at tað verður lættari hjá dønnum at fáa ávirkan á føroyska samfelagið. Hertil kemur, at tað kanska hevur týðning, um olja er í føroysku undirgrundini. Hetta eru tó bara gitingar, men óhugsandi er tað ikki, heldur Súsanna Dam.

- Fær tað so als ongar avleiðingar fyrri samfelagið, um sethúsagjarar gevast at gjalda?

- Peningurin, sum føroysku bankarnir hava fingið var læntur uttanlands. T.v.s., at hann ikki er tikið úr føroyska samfelagnum og fær sostatt heldur ongan týðning fyrri gjaldførið. Tað er burtur úr vóni og viti, at biðja fólk, sum bert hava arbeiðsloysisstuðul at dúva uppá, at gjalda tvær ferðir um skattin.

- Tað er eisini ein spurningur, um peningaskipanin ikki syndrast innanfrá, um hasar 3 mia. krónurnar ikki er nóg mikið.

- Eitt er vist, fólk hava tað nóg ringt sum er. Vit hjálpa ikki okkum sjálvi í løtuni, og alt steðgar bara meira upp, um vit einki gera.

- Tað verður mangan ført fram, at um bankarnir fara, so fer alt?

- Eg vil hinvegin siga: - Hvat nyttar tað alt annað doyrt, og bert bankarnir liva?

- Fara danir bert at hyggja at og góðtaka, at føroyingar seta bankaskipanina úr gildi?

- Eg veit ikki, hvat danir kunnu gera, men vit seta onga bankaskipan úr gildi, tí teir hava fingið longu peningin, sum var ætlaður til at lækka sethúsavirðið.

Ikki bert sethús

- Tað er heldur ikki bert sethúsagjarar í trongstøðu, sum ávirka samfelagið og gjaldførið. Vit hava eisini nøkur og 20 flakavirki, sum skylda 33 mió. krónur í miðal, síðani SEV, Hítafelagið og Brennistøðirnar, bert fyrri at nevna dømi.

- Halda fólk veruliga, at vit eru komin á botn, spyr Súsanna Dam, og skoytir uppí: - Soleiðis sum nú stendur til, eru vit noydd at sleppa undan at gjalda uttalandaskuldina, sum er eini átta mia. krónur, og at stovna samfelagið av nýggjum. So er bert at vóna, at fiskurin kemur aftur, og at føroyingar fara at duga betur at selja hann.

- Eg haldi at danir einki hava gjørt við hetta, fyrri at geva føroysku politikarunum ein kjans at siga teimum hetta sjálvir.

- Hvi gert tú persónliga vart við teg just nú. Er tað vert at berjast fyrri?

- Persónliga kann er verða líkasæl, tí eg havi nóg mikið at liva fyrri, og havi góða danska pensión at lita á, tá eg fylli 60 ár.

- Eg geri hetta, tí eg haldi tað vera ræðuligt, at míni børn og børnini hjá øðrum, ikki sleppa at liva í hesum landi.

- Eg eigi fyra dætur, og tær mugu fara uttanlands í út-

um management-mentanina í 1986, hvørjar avleiðingar tað kundi fáa fyrri samfelagið?

- Eg dugdi, ið hvussu so er at siggja, hvat hendi við Føroya Banka fyrst í áttatiárunum, og at henda gongdin var óheppin. Eg hugsaði eisini um, hvørt tað var ætlanin hjá Den Danske Bank at oyðileggja Føroya Banka, men samstundis hevði eg ikki so stórar tankar um meg sjálva, og helt ikki, at eg kundi brúkast sum arbeiðsmegi aðrastaðni, so er helt fram, men segði mína meining í bankanum.

- Tá fóru nógv tekniskar umleggingar fram, eitt nú

finngu vit one-line skipanina, og vit finngu at vita, at teldan kundi klára alt eins væl og vit høvdu gjørt áður.

- Eg var atfinningarsom, og segði frá, um eg helt, at okkurt kundi verið meira fullfíggið, men varð uppfatað sum eitt grenj. Tað var stórt trýst at arbeiða undir, sigur Súsanna Dam.

Roynd vóru sett til vikis

- Tekniska umleggingin í bankanum førði til, at alt bleiv so nógv broytt, at arbeiðsgongdin, sum vit higartil høvdu nýtt, varð syndrað. Tað var eisini orsakað av, at roynd bankafólk vóru sett til vikis, og skúladreingir settir til uppgávurnar

1993

Inntøkur:

Løn 17.000 + 8.500

kr. 25.500

+Útreiðslur:

Penta + avdráttir

kr. 6.700

Aðrar fastar útr.

kr. 6.050

Skattur

kr. 11.100

40% rentufyrirmin

kr. 2.150

Eftir til nýtslu

kr. 8.950

kr. 3.800

1994

Inntøkur

Løn 17.000 + 8.500

kr. 25.500

+Útreiðslur:

Penta + avdráttir

kr. 5.400

Aðrar fastar útr.

kr. 6.050

Skattur

kr. 10.600

40% rentufyrirmin

kr. 1.850

Eftir til nýtslu

kr. 8.750

kr. 5.300

Sostatt hevur henda familjan uml. 1.500 kr. meira at liva fyrri hvønn mánað í 1994.